

Yayın Geliş Tarihi:28.11.2024
Yayına Kabul Tarihi:10.10.2025
Online Yayın Tarihi:25.12.2025
DOI: 10.18613/deudfd.1592667

Dokuz Eylül Üniversitesi
Denizcilik Fakültesi Dergisi
Cilt:17 Sayı:2 Yıl:2025 s:190-215
E-ISSN: 2458-9942

Araştırma Makalesi (Research Article)

BİLİŞİN EKO-EĞİTİMSEL VE KÜLTÜREL TEMELİ: AVCILIK VE DENİZCİLİK ÖĞRENCİLERİNDE BİLİŞSEL FARKLILIKLAR

GÖKHAN ŞAHİN¹

ÖZ

Denizcilik mesleğinde güçlü bir karşılıklı sosyal bağımlılığa dayalı bir işleyiş hakimken, avcılık daha çok bireysel faaliyeti ve karar almayı gerektiren bir alandır. Bu çalışma, farklı mesleki eğitimler ve doğayla (deniz ve orman) kurulan temas biçimlerinin, bireylerin bilişsel stilleri üzerindeki etkisini incelemektedir. Bu kapsamda, mesleki uygulamaları, doğayla temasları ve grup içi karşılıklı bağımlılık düzeyleri farklılaşan Denizcilik Fakültesi (Deniz Ulaştırma İşletme Bölümü) ve Orman Fakültesi (Avcılık ve Yaban Hayatı Bölümü) öğrencileri, analitik ve sezgisel bilişsel stiller ile çeşitli bilişsel yanlılıklar açısından karşılaştırılmıştır. Araştırma bulguları, denizcilik öğrencilerinin daha analitik bir düşünme stiline, ormancılık (avcılık) öğrencilerinin ise daha sezgisel bir bilişsel stile eğilimli olduğunu göstermektedir. Bu farklılıkların, öğrencilerin aldıkları eğitimin özellikleri, mesleklerinin gerektirdiği sosyal karşılıklı bağımlılık düzeyleri ve doğayla etkileşimlerinin niteliği ve süresinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Bulgular; çevresel faktörlerin, mesleki pratiklerin ve eğitimsel deneyimlerin bilişsel süreçlerle derin bir ilişkisi olduğunu ortaya koymaktadır. Çalışmanın sonuçları, bilişin eko-eğitimsel ve kültürel temellerine vurgu yaparak, bu alandaki literatüre katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Anahtar kelimeler: Analitik sezgisel bilişsel stil, bilişsel yanlılıklar, doğayla temas, holistik/analitik dikkat

¹ Doçent Dr., Karadeniz Teknik Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, gsahin@ktu.edu.tr ORCID:0000-0002-6479-7018

COGNITIVE DIFFERENCES AMONG STUDENTS OF HUNTING AND MARITIME FACULTIES: THE ECO- EDUCATIONAL FOUNDATION OF COGNITION

ABSTRACT

While a system of strong social interdependence is prevalent in the maritime profession, hunting is a field that requires more individual activity and decision-making. This study examines the effect of differing professional training and forms of contact with nature (sea and forest) on individuals' cognitive styles. In this context, students of the Faculty of Maritime Affairs (Department of Maritime Transportation Management Engineering) and the Faculty of Forestry (Department of Hunting and Wildlife), whose professional practices, contact with nature, and levels of in-group interdependence differ, were compared in terms of analytical and intuitive cognitive styles and various cognitive biases. The research findings indicate that maritime students tend to have a more analytical thinking style, while forestry (hunting) students are inclined towards a more intuitive cognitive style. These differences are thought to stem from the characteristics of the education they receive, the levels of social interdependence required by their professions, and the nature and duration of their interaction with nature. The findings reveal that environmental factors, professional practices, and educational experiences are deeply related to cognitive processes. The results of the study aim to contribute to the literature in this field by emphasizing the eco-educational and cultural foundations of cognition.

Keywords: Analytic heuristic cognitive style, cognitive biases, contact with nature, holistic/analytic attention

1. GİRİŞ

Yaşadığımız çevre, içinde bulunduğumuz sosyal ağlar ve bu etkileşimler sonucu şekillenen algılarımız ile kararlarımızı yönlendiren bilişsel stiller arasında karmaşık bir etkileşim bulunmaktadır. Biliş, yalnızca bireysel zihinsel süreçlerin bir ürünü olmanın ötesinde, bireylerin var olduğu kültürel, sosyal ve çevresel bağlamlarla derinden iç içe geçmiştir (Yiend vd., 2019). Özellikle kültür psikolojisi alanındaki çalışmalar, farklı kültürel pratiklerin, sosyal yapıların ve çevresel koşulların bilişsel stilleri, dikkat süreçlerini, karar verme mekanizmalarını ve örtük tutumları nasıl

şekillendirdiğini ortaya koymaktadır (örn., Uskul, vd. 2008; Grossmann ve Na, 2014; Shepherd, 2011).

Farklı kültürel grupların üyelerinin bilişsel işleme tarzlarının farklılık gösterdiği yaygın bir kabul görmektedir (Norenzayan, vd. 2007). Örneğin, Nisbett vd. (2001), nispeten birbirine bağımlı ve kolektivist Doğu Asya kültürleri ile bağımsız ve bireyci Batı (Avrupa-Amerikan) kültürlerinin üyelerini karşılaştırdıkları araştırmalarında önemli farklılıklar saptamışlardır. Doğu Asyalıların algısal alanı bir bütün olarak daha fazla dikkate aldıkları, odak nesne ile alan arasındaki ilişkilere odaklandıkları ve olayları bu tür ilişkiler temelinde açıkladıkları bulunmuştur (ayrıca bkz. Fiske vd., 1998; Sheweder, 1991). Bu düşünme biçimi bütüncül (holistic) bilişsel stil olarak adlandırılmıştır. Buna karşın, Batı kültürlerindeki bireylerin ise odak nesneleri bağlamından ayırma, nesnenin özelliklerine odaklanma ve onu soyut kurallara göre kategorize etme eğiliminde oldukları gözlenmiştir; bu düşünme biçimi ise analitik bilişsel stil olarak tanımlanır.

Bilişsel stil, bireylerin bilgi toplama, işleme, yorumlama ve problem çözme süreçlerinde tercih ettikleri tutarlı yöntemleri, stratejileri ve düşünsel yaklaşımları ifade eder (Witkin, 1976). Witkin'in alan bağımlı/alan bağımsız modeli gibi çeşitli sınıflandırmalar, bireylerin bilgiyi nasıl algıladıkları ve işledikleri konusundaki farklılıkları anlamamıza yardımcı olur. Bilişsel stil, bireylerin zihinsel yaklaşımlarını yansıttığı için kültürel farklılıkların bir göstergesi olarak da ortaya çıkabilir ve bu nedenle kültür psikolojisi alanında önemli bir araştırma konusudur.

Bu çalışmada temel alınan kavramlardan biri olan sosyal karşılıklı bağımlılık, grup üyelerinin bir görevi yerine getirirken veya bir amaca ulaşırken birbirlerinin eylemlerine, bilgilerine veya kaynaklarına ne ölçüde ihtiyaç duyduklarını ifade eder. Yüksek sosyal karşılıklı bağımlılığın olduğu ortamlarda (örneğin, bir gemi mürettebatı), bireylerin başarısı büyük ölçüde diğerlerinin performansına ve koordinasyonuna bağlıdır. Düşük sosyal karşılıklı

bağımlılığın olduğu durumlarda ise (örneğin, bireysel avcılık), bireyler daha otonom hareket eder ve kararlarını daha bağımsız alır (Üskül vd., 2008).

Çalışmanın odaklandığı denizcilik sektörü, gemi operasyonları, uluslararası ticaretin lojistiği, seyir ve gemi idaresi gibi karmaşık ve teknik bilgi gerektiren süreçleri içerir. Bu sektörde çalışan bireyler, genellikle vardiyalı sistemlerle, kapalı ve sınırlı bir ortam olan gemilerde, farklı rütbe ve görevlerdeki kişilerle yoğun bir ekip çalışması ve hiyerarşik bir yapı içinde görev yaparlar. Güvenlik ve verimlilik, bireylerin kurallara sıkı sıkıya uymasını ve birbirleriyle etkili iletişim kurmasını zorunlu kılar. Bu durum, yüksek düzeyde bir sosyal karşılıklı bağımlılık ve analitik düşünme becerileri gerektiren bir "denizcilik kültürü"nü beraberinde getirebilir.

Diğer yandan, avcılık ve yaban hayatı yönetimi alanı, bireylerin genellikle doğal ortamlarda, bazen tek başlarına veya küçük gruplar halinde çalıştığı bir sektördür. Bu alanda çalışanlar, yaban hayvanlarının davranışlarını anlama, ekosistem dinamiklerini takip etme, arazi koşullarına uyum sağlama ve anlık durumlara göre hızlı ve sezgisel kararlar alma becerilerine sahip olmalıdır. Bu durum, daha bireysel bir çalışma tarzını ve çevresel ipuçlarına duyarlı, sezgisel düşünme eğilimlerini içeren bir "avcılık kültürü"nü yansıtabilir.

Bu çalışmada incelenen temel bilişsel yapılar ve aralarındaki varsayılan ilişkiler şu şekilde bir kavramsal model çerçevesinde düşünülebilir: Bireylerin içinde bulundukları ekolojik çevre (deniz, orman vb.) ve aldıkları eğitim (denizcilik, avcılık formasyonu) birleşerek eko-eğitimsel bağlamı oluşturur. Bu bağlam, bireylerin mesleki pratikleri sırasında deneyimledikleri sosyal karşılıklı bağımlılık düzeyini ve doğayla etkileşimlerinin biçimini ve süresini etkiler. Bu etkileşimler sonucunda da bireylerin olaylara ve problemlere yaklaşırken tercih ettikleri bilişsel stiller (analitik veya sezgisel/bütüncül) ve belirli bilişsel yanlılıklara yatkınlıkları farklılaşabilir.

Bu çalışmada incelenen temel bilişsel yapılar şunlardır:

Analitik Bilişsel Stil: Bilgiyi bileşenlerine ayırarak, mantıksal kurallar ve nedensellik ilişkileri çerçevesinde işlemeyi tercih eden düşünme biçimidir. Genellikle odaklanmış dikkat ve kontrollü bilişsel süreçlerle ilişkilidir.

Sezgisel Bilişsel Stil: Bilgiyi daha çok bütüncül bir bakış açısıyla, örüntüleri ve ilişkileri sezgisel olarak kavrayarak işlemeyi tercih eden düşünme biçimidir. Genellikle dağınık dikkat ve otomatik bilişsel süreçlerle ilişkilidir.

Bilişsel Yanlılıklar: Bireylerin karar verme ve yargıda bulunma süreçlerinde sistematik olarak yaptıkları mantıksal hatalardır. Bu çalışmada Noori (2016) tarafından derlenen birleşme yanılgısı, kendine hizmet eden yanlılık, aşırı güven önyargısı, temel oran yanılgısı ve tutuculuk yanılgısı gibi çeşitli yanlılıklar incelenmiştir. Bu yanlılıkların her biri, bireyin bilgiyi nasıl işlediği ve hangi düşünme stiline (analitik veya sezgisel) daha yatkın olduğu hakkında ipuçları sunabilir. Örneğin, birleşme yanılgısı (conjunction fallacy), iki olayın birlikte gerçekleşme olasılığının, bu olaylardan sadece birinin gerçekleşme olasılığından daha yüksek olarak değerlendirilmesi durumudur ve genellikle sezgisel düşünmenin bir ürünü olarak kabul edilir. Temel oran yanılgısı (base rate fallacy) ise, bir olay hakkındaki genel olasılık bilgisinin (temel oranın) göz ardı edilip, daha spesifik ancak daha az güvenilir bilgilere odaklanmasıdır.

Kategori Üyeliği (Kural Temelli vs. Aile Benzerliği Temelli): Nesnelerin veya kavramların hangi gruba ait olduğuna karar verirken kullanılan stratejilerdir. Kural temelli kategorizasyon, nesneleri belirli, tanımlanmış bir kurala göre sınıflandırmayı içerir (analitik stille ilişkilidir). Aile benzerliği temelli kategorizasyon ise, nesneleri genel bir benzerlik ve paylaşılan özellikler örüntüsüne göre, katı kurallar olmaksızın sınıflandırmayı içerir (bütüncül/sezgisel stille ilişkilidir) (Rosch ve Mervis, 1975; Üskül vd., 2008).

Doğayla Temasta Çevresel İpuçlarını Kullanma Sıklığı: Bireylerin doğal ortamlarında karar verirken veya hareket ederken çevreden gelen görsel, işitsel veya diğer duyuşsal ipuçlarına ne kadar güvendiklerini ve bunları ne sıklıkta kullandıklarını belirtir.

Çoğunlukla Doğu-Batı kültürleri arasında yapılan karşılaştırmaların aksine, Üskül vd. (2008), aynı ulusal kimliği, etnik kökeni ve dili paylaşan ancak günlük ekonomik faaliyetleri ve dolayısıyla sosyal karşılıklı bağımlılıkları farklılaşan toplulukların (Türkiye'nin Doğu Karadeniz bölgesindeki balıkçı, çiftçi ve çobanlar) bilişsel eğilimlerini incelemiştir. Çalışmaları, sosyal karşılıklı bağımlılığı yüksek olan balıkçıların, bireysel karar almayı ve sosyal bağımsızlığı ön planda tutan çobanlara göre daha bütünsel bilişsel eğilimler sergilediğini göstermiştir.

Bu çalışma, Üskül vd. (2008) yaklaşımını temel alarak, benzer bir mantıkla, aynı ulusal kültüre sahip (Türk), ancak aldıkları mesleki eğitim ve bu eğitimin bir parçası olarak doğayla (deniz ve orman) kurdukları temas biçimleri ve mesleklerinin gerektirdiği sosyal karşılıklı bağımlılık düzeyleri farklılaşan Denizcilik Fakültesi (Deniz Ulaştırma İşletme Bölümü) ve Orman Fakültesi (Avcılık ve Yaban Hayatı Bölümü) öğrencilerinin bilişsel stillerini (analitik/sezgisel), dikkat stillerini (kategori üyelikleri üzerinden dolaylı olarak) ve çeşitli bilişsel yanlılıklara yatkınlıklarını karşılaştırmayı hedeflemiştir. Araştırmanın temel sorusu, bu farklı eko-eğitimsel deneyimlerin öğrencilerin bilişsel profillerinde anlamlı farklılıklara yol açıp açmadığıdır.

Denizcilik ve avcılık eğitimlerinin temel müfredatları, uygulamalı eğitimlerin (stajlar, arazi çalışmaları vb.) yapısı, süresi ve yoğunluğu, öğrencilerin doğayla ne ölçüde ve ne kadar süreyle etkileşimde bulundukları gibi detaylar, öğrencilerin bilişsel gelişimlerini etkileyebilecek önemli faktörlerdir. Bu çalışmada, söz konusu faktörlerin bilişsel farklılıklarla olası ilişkisi, öğrencilerin eğitim süreçlerindeki temel dersler, pratik uygulama saatleri ve staj/arazi çalışması deneyimleri üzerinden tartışılacaktır.

2. YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın deseni, örneklem özellikleri, veri toplama araçları ve veri analiz süreci detaylandırılmıştır. Bilişsel yansıma ve holistik/analitik bilişsel işleme ile çeşitli bilişsel yanlılıklar açısından Denizcilik ve Orman fakültesi öğrencileri arasındaki farklılığı incelemek için Mann Whitney U testi kullanılmıştır. Çoklu değişkenler arasında ilişkileri gözlemlemek için Pearson korelasyon analizi kullanılmıştır.

2.1.Örneklem

Araştırmanın örnekleme amaçlı örnekleme yöntemi ile oluşturulmuştur. Çalışmaya, Karadeniz Teknik Üniversitesi Denizcilik Fakültesi Deniz Ulaştırma İşletme Bölümü'nden 33 öğrenci ve Orman Fakültesi Avcılık ve Yaban Hayatı Bölümü'nden 30 öğrenci olmak üzere toplam 66 katılımcı (17 kadın, 49 erkek; yaş ortalaması 23.13, SS= 6.09) gönüllü olarak dahil edilmiştir.

Denizcilik Fakültesi Deniz Ulaştırma İşletme Bölümü öğrencileri, 4 yıllık lisans eğitimleri süresince temel denizcilik bilimleri, seyir, gemi işletmeciliği, deniz hukuku gibi teorik derslerin yanı sıra, toplamda yaklaşık 12 ay süren (örneğin, 2., 3. ve 4. sınıf yaz dönemlerinde ve son sınıfta bir dönem boyunca) açık deniz stajlarını tamamlamaktadırlar. Bu stajlar, öğrencilerin vardiyalı çalışma düzenine, gemi içi hiyerarşiye ve uluslararası denizcilik kurallarına uyum sağlamalarını gerektirmektedir. Orman Fakültesi Avcılık ve Yaban Hayatı Bölümü öğrencileri ise 4 yıllık eğitimleri boyunca yaban hayatı ekolojisi, avcılık teknikleri, orman amenajmanı gibi derslerin yanı sıra, her yıl ortalama 4-6 hafta süren (toplamda yaklaşık 4-6 ay) arazi çalışmaları, gözlem kampları ve uygulamalı projelere katılmaktadırlar. Bu uygulamalar, öğrencilerin doğal ortam koşullarında bireysel veya küçük gruplar halinde çalışmalarını ve anlık karar verme becerilerini geliştirmelerini hedefler.

Çalışmanın etik açıdan uygunluğu Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu tarafından onaylanmıştır (Toplantı Tarihi: 08/05/2024, Karar Sayı: 2024/187).

2.2. Veri toplama araçları

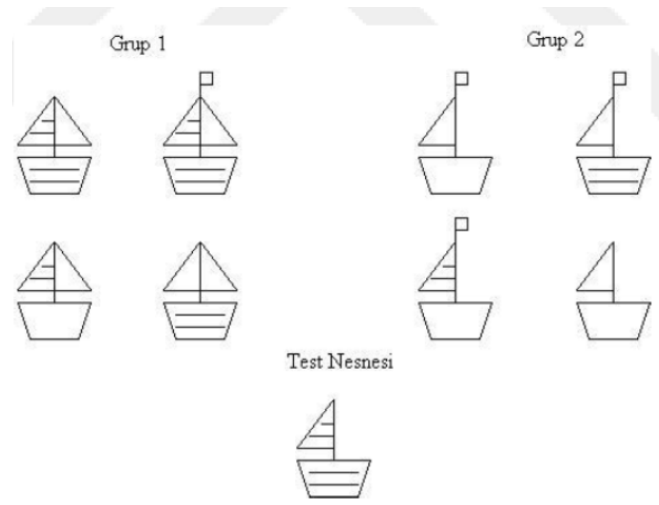
2.2.1. Bilişsel Yansıma Testi (Cognitive reflection test-CRT)

Bilişsel Yansıma Testi, bireylerin sezgisel (Sistem 1) düşünme eğilimlerini bastırıp daha analitik (Sistem 2) düşünmeye ne kadar yatkın olduklarını ölçmek amacıyla Frederick (2005) tarafından geliştirilmiştir. Bu çalışmada, orijinal CRT'nin (Frederick, 2005) üç maddesi ile Toplak vd. (2014) dört maddelik çalışmasının birleştirilerek Sirota ve Juanchic (2018) tarafından geliştirilen ve dört alternatifli yanıt seçenekleri eklenen 7 maddelik genişletilmiş versiyonu kullanılmıştır. Her soru için bir sezgisel yanıt, bir analitik (doğru) yanıt ve iki yanlış yanıt seçeneği bulunmaktadır. Analitik yanıtlara verilen doğru sayısı arttıkça bireyin analitik düşünme eğiliminin, sezgisel yanıtlara verilen doğru sayısı arttıkça ise sezgisel düşünme eğiliminin yüksek olduğu kabul edilir. Ölçeğin bu çalışmadaki Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı .74 olarak bulunmuştur. Bu test, farklı eğitim ve doğa etkileşimi deneyimlerine sahip grupların, karmaşık olmayan ancak yanıltıcı olabilen problemlere yaklaşımlarındaki analitik-sezgisel düşünme farklılıklarını ortaya koymak için uygun bir araç olarak değerlendirilmiştir; zira bu tür problemler, bireylerin varsayılan kültürel veya eğitimsel arka planlarından kaynaklanan bilişsel eğilimlerini yansıtabilir.

2.2.2. Kategori üyeliklerini belirleme testi

Bireylerin nesneleri sınıflandırırken kural temelli (analitik) mi yoksa aile benzerliği temelli (bütüncül/sezgisel) mi bir yaklaşım sergilediklerini ölçmek amacıyla Üskül vd. (2008) çalışmasında kullanılan, Alper'in (2016) uyarladığı uyaran setleri kullanılmıştır. Katılımcılara, her biri dörder resimden oluşan iki grup ve bir test uyaranı içeren 10 adet basit çizim seti sunulmuştur. Katılımcılardan,

test uyaranının hangi gruba ait olduğuna karar vermeleri istenmiştir. Gruplardan biri, test nesnesiyle tek boyutlu bir kuralı (örn., tüm nesnelerin aynı gövdeye sahip olması) paylaşırken, diğer grup test nesnesiyle çok sayıda özelliği paylaşır ancak hiçbir özellik tüm üyeler tarafından paylaşılmaz (bütünsel benzerlik). Verilen yanıtlar, katılımcıların kural temelli mi yoksa aile benzerliği temelli mi bir kategori seçimi yaptıklarını göstermektedir. Örnek bir madde Şekil 1’de sunulmuştur.

Şekil 1. Kategori üyeliği belirleme testi

Kaynak: Alper, 2016

2.2.3. Bilişsel yanlılıklar

Çeşitli bilişsel yanlılıkları (birleşme yanılığı, kendine hizmet eden yanlılık, aşırı güven önyargısı, temel oran yanılığı, tutuculuk yanılığı) ölçmek için Noori (2016) tarafından kullanılan senaryo temelli sorulara benzer sorular kullanılmıştır. Örnek sorular EK-1’de sunulmuştur.

2.3.İşlem

Araştırma duyurusu, ilgili bölümlerin sınıf iletişim gruplarında paylaşılmış ve gönüllü katılımcılar için online çalışma bağlantısı (Google Formlar) iletilmiştir. Katılımcılar, bilgilendirilmiş onam formunu onayladıktan sonra sosyodemografik bilgilere (cinsiyet, yaş, okudukları bölüm) ve algılanan gelir düzeylerine (1-Çok düşük ile 5-Çok yüksek arasında Likert tipi bir ölçek üzerinde) ilişkin soruları yanıtlamışlardır. Algılanan gelir düzeyi sorusu, örneklemin genel sosyo-ekonomik profilini anlamak ve bu değişkenin bilişsel stillerle olası ilişkisini (korelasyon analizi ile) incelemek amacıyla dahil edilmiştir. Ardından sırasıyla Bilişsel Yansıma Testi, bilişsel yanlılıklara ilişkin sorular ve son olarak kategori üyeliklerini sınıflama görevini tamamlamışlardır.

Denizcilik ve Orman Fakültesi öğrencilerinin bilişsel yansıma (analitik ve sezgisel puanlar), kategori üyelikleri (kural temelli ve aile benzerliği temelli seçim oranları) ve çeşitli bilişsel yanlılık puanları arasındaki farklılıkları incelemek için verilerin normal dağılım varsayımına göre parametrik olmayan Mann Whitney U testi veya bağımsız örneklem t-testi kullanılmıştır. Çoklu değişkenler arasındaki ilişkileri gözlemlemek için Pearson veya Spearman korelasyon analizi uygulanmıştır.

3. BULGULAR

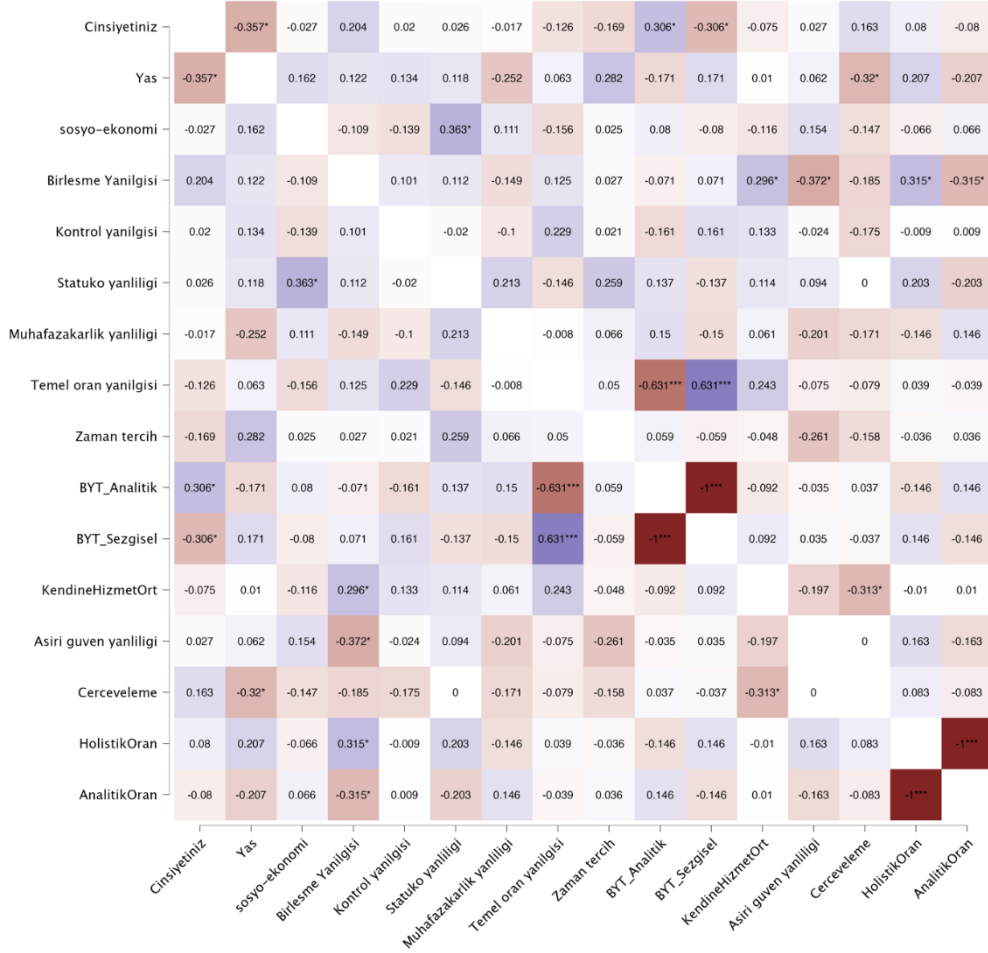
3.1.Korelasyon analizi sonuçları

Çoklu değişkenler arasındaki ilişkileri incelemek amacıyla Pearson korelasyon analizi uygulanmıştır. Analiz sonuçlarına göre (Bkz. Şekil 2):

Temel oran yanılışı ile Sezgisel bilişsel stil (CRT sezgisel yanıt sayısı) arasında anlamlı pozitif bir korelasyon ilişkisi bulunmuştur ($r = .63$, $p < .001$). Bu, bireylerin sezgisel bilişsel stile sahip olma eğilimleri arttıkça temel oran yanılışı gösterme olasılıklarının da arttığını göstermektedir.

Birleşme yanılıgısı ile analitik dikkat (Kategori üyeliklerinde kural temelli seçim oranı) arasında negatif anlamlı bir korelasyon olduğu görölmüştür ($r = -.32$, $p < .05$). Bu, bireylerin kategori üyeliklerini belirlemede gösterdikleri analitik dikkatleri arttıkça birleşme yanılıgısı gösterme olasılıklarının azaldığını işaret etmektedir.

Şekil 2'deki korelasyon matrisi incelendiğinde, sosyo-demografik değişkenlerden yaşın BYT_Analitik (Bilişsel Yansıma Testi Analitik Puanı) ile istatistiksel olarak anlamlı olmayan, ancak negatif yönlü zayıf bir ilişki ($r = -.17$, $p > .05$) gösterdiği görölmüştür. Yaş ve çerçeveleme etkisi arasında ise anlamlı negatif bir ilişki ($r = -.32$, $p < .05$) görölmüştür. Cinsiyet değişkeni ile sezgisel bilişsel stil ($r = -.30$, $p > .05$) arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu bulgular, incelenen örnekleme yaş, cinsiyet ve algılanan sosyo-ekonomik düzeyin bilişsel stil veya yanlılıklar üzerinde bir etkiye sahip olduğunu düşündürmektedir, ancak bu yorumlar örneklemin özellikleriyle sınırlıdır.

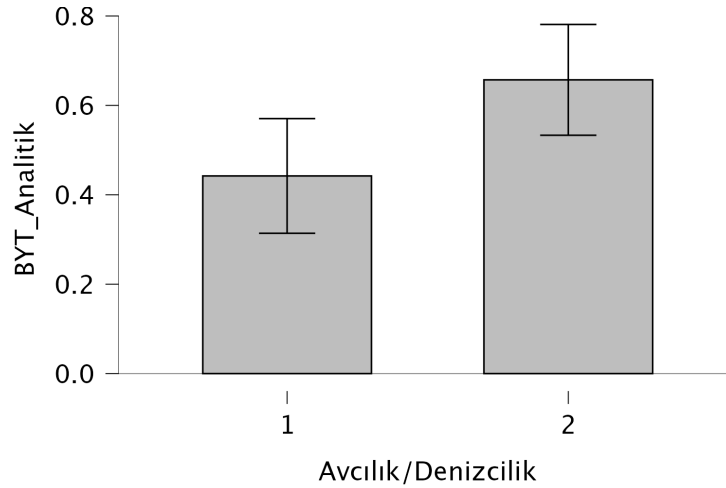
Şekil 2. Korelasyon analizi ısı haritası

3.2. Gruplar arası Mann-Whitney U testi analizi

3.2.1 Bilişsel Stil

Mann-Whitney U testi sonuçları, denizcilik (Mdn = .657) ve avcılık (Mdn = .442) öğrencilerinin analitik bilişsel stil puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğunu göstermiştir, $U = 154$, $p = .017$. Bu bulgu, denizcilik öğrencilerinin, avcılık

öğrencilerine kıyasla daha yüksek analitik bilişsel stil puanlarına sahip olduklarını, yani problemlere daha analitik bir yaklaşımla eğilim gösterdiklerini ortaya koymaktadır (Bkz. Şekil 3).

Şekil 3. Avcılık ve Denizcilik öğrencileri Bilişsel yansıma testi analitik puanları

Ormancılık/avcılık öğrencilerinin daha sezgisel bilişsel stile sahip olması, doğayla temaslarında çevresel ipuçlarına duyarlı olmaları, örneğin takip edilen canlı ile ilgili olarak orman örtüsü içinde belirli hareket ve renkleri ayırt etme gereklilikleri ile ilişkili olabilir. Avcılık genellikle hızlı ve ani kararlar gerektirir. Avcılar, çevredeki değişimlere (örneğin hayvanların hareketlerine) anında tepki vermek zorundadırlar. Bu tür kararlar genellikle sezgisel düşünceyle alınır, çünkü analitik düşünce daha fazla zaman ve bilinçli analiz gerektirir. Buna karşılık denizcilik öğrencilerinin analitik bilişsel stil göstermesi, denizcilik eğitiminde vurgulanan teknik bilgi, navigasyon becerileri gibi konularla ilişkili görülebilir. Üskül ve arkadaşlarının (2008) sosyal karşılıklı bağımlılığı vurgulayan balıkçı topluluklarının üyelerinin, bireysel karar almayı vurgulayan çoban topluluklarının üyelerinden daha bütünsel eğilimler sergiledikleri gözlemi, holistik/analitik dikkat yönünden

aynı şekilde gözlenmese de bilişsel stiller açısından benzer bir bulguya ulaşılmıştır. Bulgular, öğrencilerin bilişsel süreçlerinin, eğitim aldıkları alanla ve dolayısıyla çevreyle etkileşimlerinin farklılaşmasıyla ilişkili olarak değişebileceğini göstermektedir.

3.2.2. Kategori Üyelikleri

Kategori üyeliklerini belirleme testinde, denizcilik öğrencilerinin kural temelli seçim yapma oranının (Ort. = 6.8; SS = 1.5; avcılık öğrencilerinin oranından (Ort. = 4.5; SS = 1.8) istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur ($t(64) = 5.25, p < .001$). Buna paralel olarak, avcılık öğrencilerinin aile benzerliği temelli seçim yapma oranının (Ort. = 5.5; SS = 1.8) denizcilik öğrencilerinden (Ort. = 3.2; SS = 1.5) anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır ($t(64) = -5.25, p < .001$). Bu, denizcilik öğrencilerinin nesneleri sınıflandırırken daha çok analitik ve kurala dayalı bir strateji kullandığını, avcılık öğrencilerinin ise daha bütüncül ve genel benzerliklere dayalı bir strateji tercih ettiğini göstermektedir.

3.2.3. Bilişsel Yanlılıklar

EK-1'de tanımlanan bilişsel yanlılıklar açısından iki grup arasında yapılan Mann-Whitney U testleri sonucunda aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır:

Birleşme Yanılgısı: Denizcilik (Mdn = 0.20) ve avcılık (Mdn = 0.45) öğrencileri arasında birleşme yanılgısı gösterme düzeyleri açısından avcılık öğrencileri lehine anlamlı bir fark bulunmuştur ($U = 210.0, p = .038$).

Kendine Hizmet Eden Yanlılık: İki grup arasında (Denizcilik Mdn = 6.5, Avcılık Mdn = 6.8) istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($U = 450.5, p = .650$).

Statüko Önyargısı: Denizcilik öğrencilerinin (Mdn=0.30) avcılık öğrencilerine (Mdn=0.60) kıyasla statüko önyargısına daha

az eğilimli olduğu görülmüş, ancak fark istatistiksel anlamlılık sınırında kalmıştır ($U = 300.0$, $p = .075$).

Kontrol Yanılgısı: İki grup arasında (Denizcilik $Mdn = 0.80$, Avcılık $Mdn = 0.75$) anlamlı bir fark saptanmamıştır ($U = 480.0$, $p = .850$).

Aşırı Güven Önyargısı (Genel kültür sorularına verilen doğru yanıt sayısı tahmini ile gerçek doğru sayısı farkı): Avcılık öğrencilerinin (Mdn fark = 1.5) denizcilik öğrencilerine (Mdn fark = 0.5) göre aşırı güvene daha fazla eğilimli olduğu bulunmuştur ($U = 225.5$, $p = .042$).

Temel Oran Yanılgısı: Avcılık öğrencilerinin ($Mdn = 0.75$) denizcilik öğrencilerine ($Mdn = 0.35$) göre temel oran yanılgısına anlamlı düzeyde daha fazla düştüğü gözlenmiştir ($U = 195.0$, $p = .025$).

Risk Tercihi (R1 - Kazanç Çerçevesi): Denizcilik öğrencilerinin %65'i kesin kazancı tercih ederken, avcılık öğrencilerinin %45'i kesin kazancı tercih etmiş, riskli seçeneği tercih etme oranları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur ($\chi^2(1) = 4.12$, $p = .042$; *bu analiz için ki-kare testi kullanılmıştır*).

Risk Tercihi (R2 - Kayıp Çerçevesi): İki grup arasında riskli seçeneği kabul etme oranları açısından anlamlı bir fark bulunmamıştır ($\chi^2(1) = 0.85$, $p = .356$).

Tutuculuk Yanılgısı: Denizcilik öğrencilerinin ($Mdn = 0.25$) avcılık öğrencilerine ($Mdn = 0.55$) kıyasla yeni bilgi karşısında mevcut görüşlerini değiştirmeye daha yatkın olduğu (daha az tutucu) bulunmuştur, fark anlamlıdır ($U = 240.0$, $p = .048$).

Ormancılık/avcılık öğrencilerinin daha sezgisel bir bilişsel stile sahip olma eğilimi, onların doğayla temaslarında çevresel ipuçlarına (örneğin, takip edilen bir hayvanın orman örtüsü içindeki belli belirsiz hareketleri veya sesleri) karşı daha duyarlı olmaları ve bu ipuçlarını hızlı bir şekilde değerlendirme gereklilikleriyle ilişkili

olabilir. Avcılık, genellikle karmaşık ve dinamik ortamlarda hızlı ve anlık kararlar almayı gerektirir. Avcılar, çevredeki ani değişimlere (örneğin, bir hayvanın beklenmedik bir hareketi) anında ve etkili bir şekilde tepki vermek durumundadırlar. Bu tür kararlar, zaman kısıtlılığı ve bilgi belirsizliği nedeniyle sıklıkla sezgisel düşünme süreçleriyle desteklenir, çünkü detaylı bir analitik değerlendirme için yeterli zaman veya veri bulunmayabilir.

Buna karşılık, denizcilik öğrencilerinin daha analitik bir bilişsel stil sergilemesi, aldıkları eğitimin doğasıyla (örneğin, karmaşık navigasyon hesaplamaları, teknik cihazların kullanımı, uluslararası denizcilik kurallarının titizlikle uygulanması) ve mesleklerinin gerektirdiği planlama, problem çözme ve risk değerlendirme gibi analitik becerilerle tutarlı görünmektedir. Üskül vd. (2008) sosyal karşılıklı bağımlılığı yüksek balıkçı topluluklarının üyelerinin, bireysel karar almayı ön planda tutan çoban topluluklarının üyelerine göre daha bütünsel (sezgisel) dikkat eğilimleri sergiledikleri yönündeki gözlemi, bu çalışmada bilişsel stil açısından (avcılık öğrencilerinin daha sezgisel, denizcilik öğrencilerinin daha analitik olmasıyla) ve dikkat stili (kategori üyeliklerinde avcılık öğrencilerinin aile benzerliği temelli, denizcilik öğrencilerinin kural temelli seçimleri tercih etmesiyle) açısından da desteklenmektedir. Bu bulgular, öğrencilerin bilişsel süreçlerinin, aldıkları eğitimin içeriği, mesleki pratiklerin gerektirdiği sosyal yapılar ve çevreyle kurdukları etkileşimin niteliği doğrultusunda farklılaşabileceğini düşündürmektedir.

4. SONUÇ

Bu çalışma, farklı eko-eğitimsel bağlamlarda (denizcilik ve avcılık) yetişen üniversite öğrencilerinin bilişsel stilleri ve bilişsel yanlılıkları arasındaki farklılıkları incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmanın temel bulguları, denizcilik öğrencilerinin avcılık öğrencilerine kıyasla daha analitik bir bilişsel stile ve kural temelli kategorizasyon eğilimine sahip olduğunu; avcılık öğrencilerinin ise daha sezgisel bir bilişsel stile, aile benzerliği temelli kategorizasyona

ve bazı bilişsel yanlılıklara (birleşme yanılığı, aşırı güven, temel oran yanılığı) daha fazla yatkınlık gösterdiğini ortaya koymuştur. Bu farklılıklar, öğrencilerin aldıkları eğitimin özellikleri, mesleklerinin gerektirdiği sosyal karşılıklı bağımlılık düzeyleri ve doğayla etkileşimlerinin (deniz ve orman) kendine özgü talepleriyle ilişkili olabilir.

Denizcilik eğitimi ve mesleği, genellikle yüksek düzeyde teknik bilgi, kurallara bağlılık, dikkatli planlama ve analitik problem çözme becerileri gerektirir. Gemilerdeki hiyerarşik yapı ve ekip çalışmasının zorunluluğu, sosyal karşılıklı bağımlılığı artırırken, karmaşık sistemlerin yönetimi analitik düşünmeyi teşvik edebilir. Öte yandan, avcılık ve yaban hayatı yönetimi, bireylerin doğal ortamdaki değişken ve belirsiz koşullara hızla uyum sağlamasını, çevresel ipuçlarını sezgisel olarak yorumlamasını ve anlık kararlar almasını gerektirebilir. Bu alandaki bireysel çalışma eğilimi, sosyal karşılıklı bağımlılığı daha düşük tutabilir.

Bulgularımız, Üskül vd. (2008) Türkiye'nin Doğu Karadeniz bölgesindeki farklı geçim kaynaklarına sahip (balıkçılık, çiftçilik, çobanlık) topluluklar arasında gözlemlediği bilişsel farklılıklarla paralellik göstermektedir. Söz konusu çalışmada, sosyal karşılıklı bağımlılığı yüksek olan balıkçıların, daha bireysel çalışan çobanlara göre daha bütünsel bilişsel eğilimler sergilediği bulunmuştu. Bu çalışmada ise, denizcilik öğrencilerinin (yüksek sosyal bağımlılık ve yapılandırılmış çevre) daha analitik, avcılık öğrencilerinin (daha düşük sosyal bağımlılık ve dinamik doğal çevre) ise daha sezgisel bir bilişsel stile ve ilişkili dikkat örüntülerine sahip olması, eko-kültürel faktörlerin ve mesleki sosyalleşmenin bilişsel gelişim üzerindeki etkisine işaret etmektedir.

Nisbett ve meslektaşlarının (örn., Nisbett vd., 2001; Ji, vd. 2000) Doğu ve Batı toplumları arasındaki bilişsel farklılıklara (bütüncül vs. analitik) dair kapsamlı çalışmaları, bilişin evrensel olmadığı, aksine kültürel ve ekolojik bağlamlar tarafından şekillendiği görüşünü güçlendirmiştir. Bu çalışma da, aynı ulusal

kültür içinde dahi, farklı mesleki alt-kültürlerin ve çevresel etkileşimlerin ("denizcilik kültürü" ve "avcılık kültürü" olarak kavramsallaştırılabilecek pratikler) bireylerin bilişsel eğilimlerinde farklılaşmalara yol açabileceğini göstermektedir.

Benzer şekilde, Şahin (2024) tarafından farklı eğitim alanlarındaki (sayısal-sözel) öğrencilerin bilişsel stillerini karşılaştıran bir çalışmada, sayısal bölüm (fizik tedavi ve rehabilitasyon) öğrencilerinin, sözel bölüm (sosyoloji) öğrencilerine kıyasla daha analitik bir bilişsel stile sahip olduğu gözlemlenmiştir. Bu bulgu, formal eğitimin içeriğinin ve gerektirdiği düşünme biçimlerinin de bilişsel stil üzerinde etkili olabileceği fikrini desteklemektedir.

Bu çalışmanın bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. İlk olarak, örneklemin cinsiyet dağılımı dengeli değildir; özellikle avcılık bölümünde erkek öğrenci ağırlığının fazla olması bu duruma yol açmıştır. Gelecek çalışmalarda cinsiyet değişkeninin bilişsel stiller üzerindeki olası etkisi daha dengeli örneklemlemlerle incelenebilir. İkinci olarak, bu çalışma kesitsel bir desene sahip olup, nedensellik ilişkisi kurmaya olanak tanımamaktadır. Bulgular, korelasyonel ilişkileri ve grup farklılıklarını göstermekle birlikte, bu farklılıkların nedenlerini kesin olarak belirleyemez. Boylamsal veya deneysel çalışmalar, eko-eğitimsel faktörlerin bilişsel gelişim üzerindeki nedensel etkilerini daha net ortaya koyabilir. Üçüncü olarak, öğrencilerin doğayla etkileşimlerinin (staj, arazi çalışması vb.) süresi ve yoğunluğu gibi değişkenler bu çalışmada genel olarak tanımlanmış olup, bireysel farklılıklar detaylı olarak ölçülmemiştir; bu faktörlerin gelecek çalışmalarda daha ayrıntılı incelenmesi (örneğin, en az 20 gün gibi belirli bir eşik sürenin bilişsel farklılıklar üzerindeki etkisi) bilişsel farklılıkların daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayabilir. Kullanılan ölçeklerin (CRT, Kategori Üyelikleri) bu tür etkileşimlerden kaynaklanabilecek farklılıkları ortaya koymada yeterli olduğu düşünülmekle birlikte, farklı ve belki de daha ekolojik

geçerliği yüksek ölçüm araçlarıyla da benzer çalışmaların yapılması faydalı olacaktır.

Tüm bu bulgular, aynı ulusal kültürel bağlamda yer alsalar dahi, bireylerin aldıkları eğitim türü, mesleki yönelimleri ve bu süreçlerde çevreyle kurdukları özgün ilişkilerin, bilişsel stillerinde ve karar verme süreçlerinde farklılaşmalara yol açabileceği fikrini desteklemektedir. Gelecekte yapılacak çalışmalarda, daha geniş ve çeşitli örneklemelerle, farklı meslek gruplarını da içerecek şekilde ve bilişsel süreçlerin farklı boyutlarını (örneğin, yaratıcılık, problem çözme stratejileri) ele alarak bu konunun derinlemesine incelenmesi önerilmektedir.

YAZAR KATKISI

KATKI ORANI	AÇIKLAMA	KATKIDA BULUNANLAR
Fikir	Araştırma fikrini geliştirmek ve hipotez oluşturmak	Yazar 1
Literatür Taraması	Araştırmanın literatür taramasını gerçekleştirmek	Yazar 1
Araştırma Tasarımı	Araştırmanın yöntemini ve ölçekleri belirlemek	Yazar 1
Veri toplama ve editleme	Veriyi toplama, editleme ve analiz etmek	Yazar 1
Tartışma ve sonuçlar	Bulguların tartışılması ve sonuçların yazımı	Yazar 1

Çıkar Çatışması

Çalışmada yazarlar arasında çıkar çatışması yoktur.

Finansal Destek

Bu çalışma için herhangi bir kurumdan destek alınmamıştır.

KAYNAKÇA

Alper, S. (2016). Mastering the chaos by asserting agency: Randomness salience and its effects for different models of agency (Yayımlanmamış doktora tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi.

Fiske, A. P., Kitayama, S., Markus, H. R., & Nisbett, R. E. (1998). The cultural matrix of social psychology. In D. T. Gilbert, S. T. Fiske, & G. Lindzey (Eds.), *The handbook of social psychology* (Vol. 2, pp. 915-981). McGraw-Hill.

Frederick, S. (2005). Cognitive reflection and decision making. *Journal of Economic Perspectives*, 19(4), 25-42. doi:10.1257/089533005775196732.

Frosch, C., & Simms, V. (2015). Understanding the role of reasoning ability in mathematical achievement. In Euroasianpacific joint conference on cognitive science. In *Proceedings of the EuroAsianPacific Joint Conference on Cognitive Science* (pp. 633-638). <https://doi.org/10.13140/RG.2.1.1107.2727>.

Gómez-Veiga, I., Vila Chaves, J. O., Duque, G., & García Madruga, J. A. (2018). A new look to a classic issue: Reasoning and academic achievement at secondary school. *Frontiers in Psychology*, 9, 400. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2018.00400>.

Gelfand, M. J., Raver, J. L., Nishii, L., Leslie, L. M., Lun, J., Lim, B. C., ... & Yamaguchi, S. (2011). Differences between tight and loose cultures: A 33-nation study. *Science*, 332(6033), 1100-1104. doi:10.1126/science.1197754.

Grossmann, I., & Na, J. (2014). Research exploring the role of culture in wisdom. *Journal of Experimental Psychology: General*, 143(2), 843-858. doi:10.1037/a0031617.

Ji, L.-J., Peng, K., & Nisbett, R. E. (2000). Culture, control, and perception of relationships in the environment. *Journal of Personality and Social Psychology*, 78(5), 943-955. doi:10.1037/0022-3514.78.5.943.

Kryjevskaja, M., Stetzer, M. R., Lindsey, B. A., McInerney, A., Heron, P. R., & Boudreaux, A. (2020). Designing research-based instructional materials that leverage dual-process theories of reasoning: Insights from testing one specific, theory-driven intervention. *Physical Review Physics Education Research*, 16(2), 020140. <https://doi.org/10.1103/PhysRevPhysEducRes.16.020140>.

Luria, A. R. (1971). *The role of speech in the regulation of normal and abnormal behavior*. Pergamon Press.

Nisbett, R. E., Peng, K., Choi, I., & Norenzayan, A. (2001). Culture and systems of thought: Holistic versus analytic cognition. *Psychological Review*, 108(2), 291-310. doi:10.1037/0033-295X.108.2.291

Norenzayan, A., Choi, I., & Peng, K. (2007). Cognition and perception. In S. Kitayama & D. Cohen (Eds.), *Handbook of cultural psychology* (pp. 569-594). Guilford Press.

Noori, M. (2016). Cognitive reflection as a predictor of susceptibility to behavioral anomalies. *Judgment and Decision Making*, 11(1), 114-120. <https://doi.org/10.1017/s1930297500007634>.

Schwartz, S. H. (2006). A theory of cultural value orientations: Explication and applications. *Comparative Sociology*, 5(2-3), 137-182. doi:10.1163/156913306778667357.

Shepherd, R. (2011). Cultural dimensions of decision making. *Social Cognition*, 29(1), 49-72. doi:10.1521/soco.2011.29.1.49

Shweder, R. A. (1991). *Thinking through cultures: Expeditions in cultural psychology*. Harvard University Press.

Shtulman, A., & McCallum, K. (2014). Cognitive reflection predicts science understanding. In *Proceedings of the Annual Meeting of the Cognitive Science Society*.

Sirota, M., & Juanchic, M. (2018). The cognitive reflection test: A measure of intuition/reflection, numeracy, and insight problem solving. *Thinking & Reasoning*, 24(1), 1-32. doi:10.1080/13546783.2017.1378729.

Şahin, G. (2024). Biliş Ve İnanç: Komplo Teorilerine İnanç, Düşünme İhtiyacı, Ekolojik Zeka, Bilişsel Yansima Ve İklim Değişikliği İnkarnin

İlişkisi. Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi, 14, 79-95.
<https://doi.org/10.13114/mjh.1430776>.

Toplak, M. E., West, R. F., & Stanovich, K. E. (2014). Assessing miserly information processing: An expansion of the Cognitive Reflection Test. *Thinking & Reasoning*, 20(2), 147-168. doi:10.1080/13546783.2013.844729.

Üskül, A. K., Kitayama, S., & Nisbett, R. E. (2008). Ecoculture, social interdependence and holistic cognition: Evidence from farming, fishing and herding communities in Turkey. *Communicative & Integrative Biology*, 1(1), 6-7. doi:10.4161/cib.1.1.6649.

Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes*. Harvard University Press.

Wundt, W. (1916). *Elements of folk psychology*. trans. Macmillan.

Yiend, J., André, J., Smith, L., Chen, L. H., Touloupoulou, T., Chen, E., Sham, P., & Parkinson, B. (2019). Biased cognition in East Asian and Western cultures. *PLoS ONE*, 14(10), e0223358. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0223358>.

EXTENDED SUMMARY

COGNITIVE DIFFERENCES AMONG STUDENTS OF HUNTING AND MARITIME FACULTIES: THE ECO- EDUCATIONAL FOUNDATION OF COGNITION

This study examines the effects of nature contact and educational environments on cognitive styles, focusing on students from two faculties with distinct educational approaches and relationships with nature: the Faculty of Maritime Affairs and the Faculty of Forestry (specifically Hunting). These two groups, characterized by differing levels of group interdependency and professional orientations, were compared in terms of analytical and intuitive cognitive styles.

The maritime profession typically involves a high level of interdependence and teamwork, while hunting is a more solitary and individualistic activity. The study found significant cognitive differences between the two groups: maritime students were more likely to exhibit an analytical cognitive style, whereas hunting students tended to have a more

intuitive cognitive style. These differences are believed to arise from the educational focus of each faculty, as well as the nature of interactions with their environment.

Methodology and Statistical Findings

To assess these differences, a sample of 66 students (30 from the Forestry Faculty and 33 from the Maritime Faculty) was selected through purposive sampling, with participants' average age being 23.13 years ($SD = 6.09$). The study employed several tests to measure cognitive reflection, category membership, and cognitive biases, including an expanded version of the Cognitive Reflection Test (CRT), which evaluates analytical versus intuitive thinking.

Statistical analysis revealed significant differences between the two groups. A Mann-Whitney U test showed that maritime students had significantly higher scores for analytical cognitive style (Median = 0.657) compared to hunting students (Median = 0.442), with $U = 154$ and $p = .017$, indicating that maritime students are more analytically oriented.

Additionally, a Pearson correlation analysis was used to explore relationships among multiple variables. The results indicated a positive correlation between the base rate fallacy and intuitive cognitive style ($r = .63$, $p < .001$), suggesting that students who exhibit more intuitive thinking are more prone to this bias. On the other hand, a significant negative correlation was found between conjunction fallacy and analytical attention ($r = -.32$, $p < .05$), meaning that as students' analytical focus increased, their susceptibility to the conjunction fallacy decreased.

These findings suggest that the educational environment and interactions with nature significantly influence cognitive styles. Specifically, the maritime students' more analytical thinking is likely shaped by their technical education, which emphasizes skills like navigation and problem-solving. In contrast, the hunting students' intuitive cognition may result from their frequent reliance on environmental cues in more individualistic settings.

The study contributes to the literature on cognition by highlighting the role of environmental and educational factors in shaping cognitive processes. The results align with prior research on culture and cognition,

showing that individuals engaged in different professions, even within the same cultural context, can develop distinct cognitive styles based on the demands of their educational and occupational environments.

EK-1

Bilişsel yanlılıklar ölçümü

Birleşme yanlışlığı (Conjunction fallacy)

Linda 31 yaşında, bekar, açık sözlü ve çok zekidir. Felsefe alanında uzmanlaştı. Öğrenciyken ayrımcılık ve sosyal adalet konularıyla derinden ilgileniyordu ve aynı zamanda nükleer karşıtı gösterilere de katıldı. Aşağıdaki iki ifadeden hangisinin doğru olma olasılığı daha yüksektir?

- a) Linda bir banka gişe memurudur
- b) Linda bir banka gişe memurudur ve feminist harekette aktiftir.

Kendine hizmet eden yanlılık (Self-serving bias)

Her maddeyi okuyun ve buna göre 0'dan (sorun veya durum yalnızca benim yüzümden başıma geldi) 10'a (sorun veya durum yalnızca koşullar nedeniyle meydana geldi) kadar bir sayı seçin.

- a) Çoğu zaman kendinizi hasta ve yorgun hissettiğinizde.
- b) mali sorunlarınız olduğunda.
- c) ailenizden biriyle ciddi bir tartışma yaşadığınızda

Statüko önyargısı

Diyeim ki finans haberlerinin ciddi bir takipçisisiniz. Yakın zamanda amcanızdan bir otomotiv şirketinin 10.000 hissesinin size miras kaldığını fark ettiniz. Hisse senetlerini olduğu gibi bırakmayı mı yoksa başka menkul kıymetlere yatırım yaparak değiştirmeyi mi düşünüyorsunuz?”. Seçimleriniz şunlardır:

- a) Getirisi yüzde 28 beklenen hisse senetlerini elinizde tutun.
- b) Değerinin 0,5 şansla ikiye katlanma şansı ve 0,5 şansla %30 düşme ihtimali olan bir ilaç şirketi hissesine yatırım yapın.
- c) %24 vergisiz getiri sağlayacak devlet tahviline yatırım yapın.

Kontrol yanılgısı

Zar kullanılan oyunları oynarken hangi durumu tercih edersiniz? (1) Zarları kendim atarım (2) Başkalarının benim için zar atması veya benim atmam hiç fark etmez

Kendine aşırı güvenme önyargısı

Lütfen genel kültürle ilgili aşağıdaki 5 soruyu cevaplayın

1. Dünyanın (alana göre) en büyük ülkesi hangisidir? a) Rusya b) Çin c) Kanada d) ABD
2. TBMM'de kaç milletvekili vardır? a) 280 b) 283 c) 290 d) 293
3. Güneş sisteminde kaç gezegen vardır? (Plüton hariç) a) 7 b) 8 c) 9 d) 10
4. 7.8 büyüklüğündeki Gölçük depremi ne zaman oldu? a) 1998 b) 2002 c) 1999 d) 2004
5. Sinekli Bakkal kitabının yazar kimdir? a) Halit Ziya b) Halide Edip c) Kemal Tahir d) Sabahattin Ali

Kaç tane genel bilgi sorusunu doğru yanıtladığınızı düşünüyorsunuz?

Temel Oran Yanılgısı

Bir sitede oturan insanların %70'i doktor, %30'u mühendis.

Bu sitede oturan 45 yaşında bir adam. Evli ve 4 çocuğu var. Günde 8 saatini bilgisayar başında geçiriyor, sürekli bilgisayar dergisi okuyor, sosyal bir kişi olarak tanımlanabilir, sosyal hayatı yok denecek kadar az.

Bu kişinin mühendis olma ihtimali yüzde kaçtır?

Risk tercihi

R1. İki alternatif arasında seçim yapacaksınız.

Alternatif 1: 100 bin tl alırsınız.

Alternatif 2: 200 bin tl kazanma şansınızın %75 olduğu bir piyango bileti alırsınız. %25 ihtimalle hiç bir şey kazanamazsınız. Hangi alternatifi seçersiniz?

R2. Vadesi gelen borcunuz olarak 5 milyon tl ödemeniz gerekiyor. Bu ödemeyi aşağıdaki alternatifle değiştirmek ister misiniz?

%75 olasılıkla 10 milyon tl ödemeniz gerekir. %25 olasılıkla herhangi bir ödeme yapmanıza gerek kalmaz. (Evet/Hayır)

Tutuculuk yanılgısı

Aracı kurumda çalışan ve hisse senedi alım satımıyla uğraşan bir arkadaşınız var. Geçenlerde size bir ilaç firmasının hisselerini almanızı önerdi ve bu aralar o hisse için çok sayıda alım emri aldığını söyledi. Ayrıca şirketin kârlılığını destekleyen başka bilgiler de buldunuz. Bu gerçeklere dayanarak dün 20.000 hisse satın aldınız. Bugün şirketin depolarından birinde yangın haberini duydunuz, bu haberi arkadaşınız da doğruladı. Tepkiniz ne olurdu? a) Şirkette yaşanan olaylardan emin olmak için daha sonraki haberleri beklerim ve ondan sonra karar veririm b) Hisseler için hemen satış emri gönderirim.

Zaman tercihi

Z1. Diyelim ki bir piyangoda ödül olarak 2 milyon lira kazandınız ve iki seçeneğiniz var, hangisini seçersiniz? (1) ödülü hemen alın ve (2) ödülü bir ay sonra %5 primle alın